

Kultura – když ji miluješ, není co řešit

[Jiří Honzík](#)

28. 7. 2014

Veřejně dotovaná kultura by měla být společensky angažovaná.

My umělci a pracovníci v kultuře si neustále stěžujeme na to, že máme málo peněz. Stěžujeme si za prvé na to, že u veřejnosti upadá ochota platit za umění sumy, které by mu zajistily výdělečnost, za druhé si stěžujeme na to, že nám veřejná správa (město, kraj, ministerstvo) dává málo peněz z vybraných daní. Ano, to se nedá popřít. Kultura je barbarsky podfinancovaná. Nemluvě o tom, že mnozí vystudovaní umělci nemají zajištěno pracovní místo v žádné velké instituci – a zkuste žít bez stravenek! Ne, dobře. Kultura je barbarsky podfinancovaná. Ale já se tu teď chci zeptat, co tahle kultura dělá pro to, aby podfinancovaná nebyla? Co dělá pro to, aby k ní politici měli respekt? Jak se tahle kultura jako taková vlastně prezentuje? Obávám se, že nejčastěji právě tím, že si stěžuje. Určitě si každý z vás tří, co pořád ještě čtete, vzpomene na nějakého člověka, který si vám často na něco stěžoval, nejlépe stále na jednu věc. A vlastně s ní sám nic nedělal, stačilo mu totiž stěžování. Vzpomenete si, jak na vás takový člověk působil?

Politici nejsou kulturní pracovníci

Kultura si často stěžuje na to, že do jejího chodu vstupují politici, nejčastěji zastupitelé měst. Čerstvým skandálem je zánik [Činoherního studia](#) v Ústí nad Labem, konec jedné z pokladnic českého divadla vůbec. Tento příklad uvádím proto, že jde o monstrproces, který ve mně vyvolává vztek, a také kvůli tomu, že divadlo je mi z kultury nejbliž. Podobně si nedokáže zasahování do kulturního biotopu odpustit brněnský magistrát. Vitalita, s jakou se tam maká na plánech, jak veřejností horko těžko prosazené dobré věci pro kulturu pokroutit, a tím je opětovně vrátit pod svoji kontrolu, je ohromující. Po deseti měsících fungování nového grantového systému, který prosadilo sdružení Brno kulturní, se brněnští zastupitelé vrátili k vypisování dotací typu „A“, při němž jsou projekty posuzovány politiky, nikoli odborníky.

Musíme vylepšit a ztuhnout vztah s veřejností – dávat reálnými činy najevo, že nás zajímá i skutečný život, a ne pouze fiktivní svět příběhů a rolí.

My teď tedy v Ústí i Brně ječíme, že se s kulturou zase vyjebává, že politici zvyšují svůj vliv při rozhodování o grantech, ačkoli do toho nemají co kecat a tak dále. Proč by se ale politici ke kultuře měli chovat jinak? Politici nejsou kulturní pracovníci ani umělci, v ministerském křesle už léta neseděl někdo, kdo by měl s kulturou cokoli společného, takže naprosto nelze očekávat, že by si politická garnitura tak nějak sama od sebe mohla uvědomit, k čemu může být kultura dobrá. Politik tím pádem může rozumět číslům, která jsou s kulturou spojena – výnosům, nebo, a k tomu se chci dostat, síle, jíž taková kultura má. Někdo dosahuje síly prostřednictvím svalů, jiný prostřednictvím mozku. Obojí je možné, nicméně v případě kultury se dlouhodobě prosazuje mozek (tím ovšem netvrdím, že obstoupení činohráku, jeho zvednutí a přenesení třeba do Drážďan by si u politiků respekt nezískalo).

Šašci pro zábavu i poučení

Bohužel se zdá, že česká kultura dojem síly nebudí, a proto je post ministra kultury stále obsazován jako poslední, a to podle politického klíče, nikoli klíče znalostního. A není se čemu divit. Jak o sobě dává česká kultura směrem k politikům vědět? Jakým způsobem sděluje, že je zásadní a důležitá pro jejich voliče a že na ně díky každodennímu kontaktu může mít obrovský vliv? Jak se my, nositelé kultury, zapojujeme do veřejného dění? Jsme schopni získat si důvěru veřejnosti jako její partneři? Co asi cítí člověk se dvěma dětmi a dvacítkou hrubého, když vidí, že kultura je zahleděná sama do sebe a zcela ignoruje jeho problémy? Nechápe to a myslí si: Proč sakra něco neřeknou, vždyť kdo už má do médií blíže než nějaký ten herec z Národního? Co to je za pokrytectví, když někdo v roli Hamleta promlouvá o morálce a pravdě za veřejné peníze (a to se těch lidí opravdu nikdo neptá, kam jejich daně půjdou) a pak se chová, jako by všechna ta témata mimo jeviště snad ani neexistovala?

Jsem přesvědčený o tom, že součástí díla je i jeho příprava, jeho myšlenkové zázemí i důvody jeho uvedení. Nechci tvrdit, že bychom se měli stát postavami, jež přivádíme na jeviště, avšak jejich témata a dilemata přece nemohou být od našich duší oddělena. V situaci, kdy chceme peníze z veřejných rozpočtů (což pokládám za správné a přirozené), je naší povinností angažovat se ve společenském dění, ať už se týká našeho domu, ulice, města, země, kontinentu či planety.

Nemluvím tu o agresí nebo nějakých násilných pozicích, není nutné věci hned hrotit (i když někdy je potřeba právě a jenom to!). Měli bychom ale veřejnosti dát vědět, že umíme daňové peníze vrátit nejen večer v divadle, ale celou svou existencí; že jsme ti, které si veřejnost platí a že je to tak pro ni dobře. Co z nás dělá Honzírek šašky? říkáte si. Ale my jsme šašci – a co na tom? Jsme šašci placení pro zábavu i poučení. Dobrý šašek totiž umí nejen pobavit, ale i položit štiplavé otázky, umí se hádat s vrchností a bere se o slabší (rozuměj: ty, kteří nejsou zrovna v politice). Takový šašek má potom respekt a politici na něj musí myslet, i když zrovna neječí, že chce víc peněz. Takový šašek má sílu a politik se drží na pozoru.

„Angažovanost“ Národních divadel

Jak se veřejně angažovala naše tři Národní divadla v posledních letech? (A důrazně připomínám, že za projev veřejné angažovanosti nepokládám stávky a křik v situaci, kdy se nějaký politik rozhodně vzít divadlům peníze, dům a tak dále.)

18. dubna 2009 dává pražské ND hned dva kusy Bedřicha Smetany – Prodanou nevěstu a Tajemství. V noci, kdy jsou šatny i foyer zhasnuty, útočí čtyři čeští neonacisté pomocí tří zápalných lahví na rodinný dům ve Vítkově. Tři lidé utrpí těžká zranění, mezi nimi dvouletá holčička popálená na osmdesáti procentech těla. Jde o jednu z nejbrutálnějších rasisticky motivovaných akcí naší moderní historie. Jak reagují naše první scény při prvním výročí žhářského útoku – v zemi, která postavila značnou část své poválečné identity na tom, že je obětí nacistických zločinů, a dodnes se z toho nevyhrabala? Co se hrálo 18. 4. 2010?

ND Praha – Edward Bond: Spaseni („hořká sociologická analýza duševně vyprázdňené společnosti, neschopné realizovat city, vztahy, komunikaci...“) v Kolowratu. Předávání cen Magnesia Litera ve Stavovském divadle. Oněgin v budově Národního divadla („příběh znučeného ruského aristokrata, který odmítá lásku mladé dívky Tat'ány a dává přednost flirtování s její sestrou Olgou. O několik let později si Oněgin uvědomí, že udělal chybu – je už však příliš pozdě.“). ND Ostrava – Neil Simon: Apartmá v hotelu Plaza („tři humorné

příběhy o hořkých věcech v manželství“). Program ND Brno z roku 2010 nelze na webu dohledat...

Je pravda, že umělci by měli především tvořit a pracovat, a nikoli plkat v kavárnách o tom, co se děje venku. Pokud ale chceme více peněz z veřejných rozpočtů (a my je máme dostat!), musíme vylepšit a ztuhnit vztah s veřejností – dávat reálnými činy najevo, že nás zajímá i skutečný život, a ne pouze fiktivní svět příběhů a rolí. V dialogu s veřejností pak lze dávat politikům pocítit sílu a potřebnost kultury. Anebo je možné kulturu milovat a dělat ji zadarmo – pak není co řešit.

Autor je divadelník.